

*Kölnan i Jonsby
Ännu på 1880-
talet användes d
för maltbered-
ning.*

KÖLNAN.

I slutet av augusti år 2000, ringde John Eriksson i Gräsmark, och frågade om vi kunde träffas och titta på en hög gammalt byggnadstimmer, som ligger under tak i Upperudsskogen. John berättade att timmret var från en gammal "kölna" som stått vid Hagen i Jonsbyn.

När jag fick höra namnet kölna, då började jag bli lite nyfiken, och vi gjorde upp att träffas och plocka isär högen och se om det var i sånt skick att det var möjligt att sätta upp huset igen.

Den 4 september var vi på plats och började försiktigt plocka med timmerstockarna. Jag måste erkänna att jag till en början var lite skeptisk när vi började plocka med stockarna, då vi fick fram stockar där halva längden var bortrutten, men det visade sig vara bottenstockar.

Sen när vi kom längre in i högen var timmret i förvånadsvärt bra skick. Tack vare att det låg under ett så bra tak, så förekom ingen lagerskada.

John hade talat med styrande i Nyeds Hembygdsförening, och de var intresserade av att kölnan sattes upp vid hembygdsgården.

Den 20 september körde vi fram timmret till byggplatsen, och täckte över det för vintern.

Den 3 och 4 oktober grävde vi och gjutade plintar, sen avslutades vidare arbete för det här året.

Jag citerar vad John har skrivit om "kölnan" från Jonsbyn.

I januari 1954 körde jag på Hultebyskogen åt Fritz Cider. Jag hade hästen hos Gustav "där ner" i Jonsbyn. Att 1954 är rätta årtalet är säkert för Morgan Källgren är född då. Evy och Anders Källgren hade sin då yngsta dotter Lisa, två år, inackorderad hos Gustav Nilsson, under den stundande tilldragelsen. Jag var nog inne på en kopp kaffe varje dag innan jag for hem, på cykel. Familjen Nilsson var mycket trivsamma och Lisa var ett litet charmtroll, som även det gjorde besöket roligt.

Men nu till kölnan. Eftersom det inte var så mycket snö fick jag se en hög gammalt byggnadstimmer ligga utan något som helst skydd. Jag frågade Gustav vad det var. "Ja, det är en gammal kölna som hembygdsföreningen plockat ned för åtskilliga år sedan. Det är inget att ha - det är ôpprôta" sa han.

Jag kunde inte släppa tanken att en unik gammal kölna skulle försvinna på ett så ovärdigt sätt. Tyvärr var det en del som var ruttet men tron att det skulle gå att göra något av den släppte jag inte. Broder Per och jag tog hem den och lade upp den luftigt och fint under plåttak.

Nedtecknat den 17 maj 2001 av John Eriksson.

Kölnan användes förr när man beredde malt av korn. Mältningen av det tvåradiga kornet som används börjar med att det stöpes, d.v.s. läggs i vatten under c:a två dygn, varvid det suger åt sig så mycket vatten att börjar gro. Groningsprocessen avbryts efter c:a en vecka och det nu bildade s.k. grönmaltet torkas under varmlufts-inblåsning, en process som kallas "kölning".

Öl är en svagt alkoholhaltig, kolsyrad dryck, som bereds av kornmalt, humle, vatten och jäst.

Ölframställningen var en naturlig del av gårdens förrådshushållning, men från medeltiden förekom också en avsevärd import till Sverige från främst Tyskland, och ölbryggningen blev även den tidigaste industribranchen i svenska städer. Ölkonsumtionen var fordom mycket stor i vårt land, och öl var in på 1600-talet den enda alkoholhaltiga dryck som var tillgänglig i större mängder och till rimligt pris. En nunna vid Vadstena kloster skulle enligt spisordningen där erhålla 3 liter öl om dagen, en hovman vid Karl IX:s hov c:a 5 liter. Den stora förtäringen av öl berodde dels på den myckna saltmaten, dels på brist på hyggligt dricksvatten.

Den 14 maj 2001 träffades vi åter vid Hembygdsgården för att börja bygget med kölnan. Eftersom märkningen av stockarna vid nedtagningen var bristfällig och nästan försvunnit, så blev det ett väldigt pusslande och passande med stockarna. En god hjälp fick vi av bilden på kölnan i boken om Nyedsbygden.

De nedersta varven var bortruttna i bakändarna, och bakre gaveln. Därför fick det bli fyra varv av nygammalt timmer. I övrigt var timmret i väldigt bra skick, trots åldern och umbäranden, endast två stockar högt upp på framväggen, behövdes bytas ut, på grund av röta i knutarna. Takåsarna blev också utbytta, tydligen har näver och torvtaket varit dåligt på slutet. Till undertak, "rävvler", användes Erikssongårdens hässjestänger som var idealiska till det ändamålet. I brist på näver, lades platonmatta som anses vara beständig under lång tid. Den 20 juni lägger vi torv på taket.

Nu återstod inredningen i övre våningen. Det var inte det lättaste, då det ej fanns någon att fråga, om hur det ska vara. Den 8 augusti gjorde John och jag eldstaden, proveldade, och den såg ut att fungera.

Nu återstod ytbehandling av timmret på utsidan. Det blev trätjära utblandat med linolja, som utfördes av mannar som arbetade på hembygdsgården. Utfyllnad av grus och matjord, och sedan gräsfrösådd gjordes. Jag tror att alla blev nöjda med resultatet, och jag tycker att kölnan pryder väl sin plats bland omgivningen.

Vi sågade åtta trissor av kasserade stockar från kölnan, och skickade till Lunds Universitet för analys av ålder. Svar: Stockarna var huggna vinterhalvåret 1816 - 18, åldern på träden var mellan 87 och 130 år.

Sven Henriksson. 01.11.28.

